श्रीगणेशायनमः अथ जाबालोपनिषन्नारायणनिर्णीयकोऽविमुक्तनिरुक्तिसंशोद्याकियते। तत्रायंयतिपाद्यार्थसंग्राहकोमंगलश्लोकः १ जाबालेऽभूयते। अविमुक्तंवैक्षेत्रज्ञेवेदानांदेवयजनंसर्वे
षांभूतानांब्रह्मसदनमितिश्रुतत्वक्षेत्रज्ञेवेदानांदेवयजनंसर्वेष

ननुविनिगमनाविरहाद्वाद्यादिद्येच्यतपंपुत्यमविमुक्तंधूरागाद्यमलिनसाशंक्यक्रतुंतरसाध्येनपरिहरति यथाचवर्ग्यकर्मकांडेक्रतुसमुचितंज्योतिष्टोमादिसोमयागयोग्यंदेवयजनं
यज्ञस्थलंऊरुहेवंवोक्तंयथाचान्यत्रापिदेशांतरेक्रतुभ्योविशेषस्तस्यक्रतुरेवस्यदृष्टिश्चकर्त्तव्यतेनउदिता।तेषांऊरुहेवंदेवयजनमाप्तंतस्मादाऊः ऊरुहेवंदेवानांदेवय
तस्माद्यत्रक्वचत्वऊरुहेवंसमाख्यातेदेवमन्यतदेवानांदेवऊरुहेवंदेवानांदेवयजनमितिततद्दिदेवानांदेवयजनमितिपूर्वयमकंडिकायादेवयजनंपन्थइहदृष्टिंचविधायद्वितीयादिकं
डिकाभिःकर्मकुर्यात्तथाप्राप्तेतएवमवउपनिषदिउपासनाकांडेपथमखंडेनान्यतमतत्रब्रह्मसरनंनामऊरुहेवंऋतंतदद्दरित्यनेनदेशांतरेतदृष्टिंविधानंततःपरंपाग्निकंक्रियां
द्यत्रक्वचनगच्छतितत्रेवमन्यतेदेवेऊरुहेवंदेवानांदेवयजनंसर्वेषांभूतानांब्रह्मसरनमितिऋतामएवमुपासीत्यर्थदेशविशेषस्यदेशांतरेतदृष्टिविधानंततःपरंपाग्निकंक्रियां

ऊरुहेवंपोकंक्रतुसमुचितंदेवयजनंषष्ठ्यर्थेव्यत्रापिक्रतुभुचितदृष्टिरहिता उपास्त्यर्थं
चाद्यत्रउपनिषदिब्रह्मसरनंऋतंतद्वत्तस्माद्रिहृतदृविमुक्तंक्रितिमयं ३

मत्यत्रसमानंदर्शनंपत्यक्षंयस्मात्तस्मात्तद्रहत्वकारणंततउपास्तिस्थानभूतंऊरुहेवंकितिमध्यमेवयाद्योआम्रानसाद्येपिएकत्रऊरुहेवंदेशविशेषोऽन्यत्रात्मेतिएकत्यश
दस्यानेकार्थतायोगात्तायत्रजाजलेतीर्थमात्मेवमास्मदेशातिथिर्भवेत्यादिस्मृतेश्चात्मनएवमुख्यतोयेत्वारात्मेवाविमुक्ताख्योपास्यंऊरुहेवमितितत्रात्मापितीर्थशब्द्य
पावनत्वगुणयोग्यत्वेपवर्त्तेनःअत्रक्षतरत्यस्यतदुपासनायोग्यस्यदेशस्यतोविमुक्तेघतिष्ठितइतिसमधाष्टयङ्गिःदेशाच्चतस्माद्धेरवमाद्यमविमुक्तमन्यदपास्यमितिशेषं ३

नन्वविमुक्तस्योपास्तिशेषत्वेनतस्यवद्वस्त्वावहिर्जंतोरित्यादिफलस्यसपर्णमयीजुह्वभवतिनसपापंश्लोकंश्रुणोतीतिश्रुयमाणपर्णमयीफलवदर्थवादत्वापत्तिः।अर्थवादानांवस्तुता
त्वेवतात्पर्यनस्वार्थेइत्याशंक्याह उपास्त्यंगतेनमेवहिफलंअर्थवादःदेशाद्धिकालस्यदूरत्वादेयत्वादविधेयः।नहिकर्मणिकालोविधीतियेनःपितकालेकर्मैवत्रक्रतिसाध्यत्वात्तथा
त्वविनापिक्रियात्रदेशेदेशावरुहसाम्यंस्मारयदृष्टमदृष्टंवात्वफलंदासत्यंवाएतेनवसवेनापःपवणयंऊरुहेवमितिसिद्धत्यापिणोरोहनस्यअश्वपवणयनाश्रयेणपश्चय
त्वसिद्धयेवदेशादेःक्रियाश्रयेणोवफलजनकत्वंपितस्यपिनिरंतरंतस्यश्रोत्रादिवत्तत्पवपापतयोःशास्त्रेकर्मणश्चयोरपरिहार्यत्वात्ततयाहिकाशीकेकयस्यःवेदेशस्यावरणवरणाभ्
एयहत्वऋतिरूपस्मृतिरूपद्विरक्तितस्मादन्यालंबोपिनिरूपश्रयोपिपरार्थोपिउपास्यत्वेशोपोपिश्रवेदृष्टपदृतिरिदंदेशःस्वातंत्र्यंभजतिस्वतःउपपदार्थायभवतिवाक्यवदे

ऊरुहेवंपपदशब्दसमभिव्याहृतेविनोपास्तिंतद्ब्रह्मवदमविमुक्तंतदुपदेश्यं। परार्थःस्वार्थं
त्रभजतियदवेदृष्टपदृतिरप्यन्यालंबोयस्मादयमवदतात्पर्यविषयः ४

नायत्रावकरणाद्राजस्वयंगमप्येवेदृष्टेरतयात्राद्यकामयाजयेरितिवाक्यात्वेवर्णिकार्थापिदृश्यत्वंभवतीत्येवंशब्दादिमताप्युपास्त्यंगमप्यविमुक्तंअवहिर्जंतोरितिवाक्यात्तत्रत्यावा
र्थापिभवतीतिनकिंचिदवद्यंनउतत्रत्यदिवाहणेनपूर्वेतवार्हत्यंत्वमस्थेनिधायाऊंतिंऊत्तानमभिधारयेरितिलिंगदर्शनाद्वेवर्णिकोःत्राधकामःघतीयतेनत्रतत्रतथा।जेत्रारिप
रानाप्युपासकमात्रपरत्वसवर्कंयुक्तत्वादुत्तरस्यत्तानाधिकारात्वेतिचेत्रात्रअयंतरतात्पर्येणतत्किंद्वेत्यादयस्मारितियस्मादयंदेशः अवरंअतोतरंयत्रात्पर्यतस्यविषयोभवति।
देवतार्थिकारणन्यायेनयथाःदोतरतात्पर्यविषयतयादेवतादियहादिःसिद्धतिएवमत्रापियाषद्विधतात्पर्यलिंगोपेतत्वादविमुक्तस्यापिनिरंतरेपेक्षेणकेवल्यहेत
त्वसिद्धतीत्ययैः।नन्वेकत्रादपास्तोवैयर्थ्यात्तच्छेषदर्शनेवमेवपापनिवृत्तिकेवल्ययोःसिद्धेरितिवाद्यास्वर्गजन्यत्वेनोक्तेःतत्फलयोरैशस्यवासाधारणसिद्धेःतस्माद्यत्रक्वचत्रभव

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

अ॰ति॰ ३ एवंतप्रेस्तुवोशकरावक्किवाउवा॥वेवर्जितिश्तिस्तुवोदेशेचतिष्ठाप्तेतिचउपासनाशास्त्रोपकितंशास्त्रेकगम्याप्तिशयंस्तुविंदेशंनिरूप्योपासनास्वरूपंनिरूपयिष्यन्तदारो
प्यारोपाधिस्थानेसदृष्टांतंनिरूपयतियथेवद्वा॥ऽग्नेयुक्तरणविभागेनविदिताबुतोभुअथयएषोंतरादित्येंउरुषोदृश्यतेहिरण्यश्मश्रुहिरण्यकेशआप्रणखात्सर्वएवसुव
र्णस्तस्ययथाकप्यासंपुंडरीकमेवमक्षिणीतस्योदितिनामेत्यादिनाउ॥ंतस्यउरुषस्यस्वरूपनामनीउक्काथयएषोऽन्तरक्षिणिउरुषेशतिनयनांतस्यउरुषसुपक्किप्यतस्योतस्य
तदेवरूपंयदस्यरूपंयन्नामतन्नामेतितदेतदेवरूपनामनीअतिदिशतिनातावेतौअसेत्यादिनाऽधिदेवाध्यात्मउक्तौभोक्काकरणशेविभज्योक्तौतत्रमुख्यउदरादित्यउरुषः अथ

यथैवछांदोग्येषकरणविभागेनविदिताबुतौभुख्याभुख्यौतपनमयनांतःस्थउरुषो तथाजाग्रा
लारोतद्विविधमविशेषकंकतमदित्यतःषाडूर्ध्वंगाभविशेषात्मस्मृतिपरं ५

स्थश्तरएवंजाग्रालारोकतमश्चाख्यस्थानमित्यतःषाक्तेनरूपेणाधिदैविकमविशेषकमुक्तंतद्ध्यध्येयेनाध्यात्मिकमितिविभागेनरूपविशेषेअक्षीउरणांतरालवर्तेशब्दब्रह्मेत्येव
त्येवरूपाववउषिभ्रूघ्राणशब्दोवात्मनःस्मृतिपरंस्थानाविशेषंद्वितीयेउक्तांतदवशेषमविशेषकमुक्तंतदविकल्पादिहशब्दब्रह्मरूपेणेनतत्रापिआरोप्यमुख्यअमुख्यमारोपाविशे
षमितिविवेकंगआदित्यावद्विन्नेवरुरवद्विन्नेवस्वविशेषकावद्विन्नेवेतद्येभ्रूघ्राणसंधयवद्विन्नेजावेतद्येआरोप्योपासीतअहमेवाविशेषकाभिमानीसर्वात्माहमस्मीतिसंवा

संधावविशेषकारोपनिमित्तंपुरुषाद्विशेषकमाख्यंश्रुतंकंसंदृष्टमितिनेत्रा॥तनोशरीरेअक्षीत्यपरपर्यायाक्षेत्रपर्यायानदीनाम्नीनामिकारणंसाम्यात्रासापरनामकंघ्राणंज्ञेयंभ्रूचावनेनहिनरोन्यत्रव
दृष्टंनिवायतीतिवाक्यतत्सामान्याद्वाणसंज्ञेसंभ्रूयुगंतेउभेअस्यिपूर्ववदर्शितेनयोगेनअयंहरोपनयनाकोअयमर्थः अथअजंध्रुवंप्रतिरोमकूपंवसंवत्सरंतः प्रमाक्षुष्मपुरुषंयुक्तंप्राणविप्र
तिपत्तियोगीकरोकरोतितरांभ्रूघ्राणमर्यादालंघनकालेस्वरोपनिवाणंभवतिप्रत्यक्षदेहाध्यासप्रसक्तिर्नोनिदृष्टत्वेनसर्वात्मभावात्मंधानप्रसक्तिपापप्रसक्तिर्योगाता अतएवशरीरंकेआमनंति
येनसम्मिन्निनिदृष्टंवेभाष्यकारोमिमामेववरणानदीनांवरणानाम्नीतिनिरुक्तेतिपंथेनयघारमांवेदयोगेतमभरद्वाजोवितवकाणींवेवदंयोगेतमभरद्वाजो दृष्टेतेउपास्मिन्विकारातनत्वमु
क्तोएवशब्दातदाहृतिनिदृष्टः एवंश्रुतिउपास्मिन्विकारादएवशब्दाद्भ्रूघ्राणमेतेवरणानासिशब्दितंनतद्वन्निदृष्टमितिवतिपारयद्विरुक्तयोगिकार्थेभ्यश्चशब्दरशेतं।तद्यथाकाणेतस्या
दिशब्दानाहृषदश्वनाम्न्यादिपरस्परनद्येतेतिएवंशब्देनेतरेतरर्शितांअन्यथासंज्ञाभेतयेतोद्योतएवंतयाभ्रूघ्राणअमुष्येवरणानास्थोरंतयोःसंधिरप्सुहृद्यमविशेषकमित्यतः
संधिमानीजीवोनदइवाभ्यासमानःहार्दाकाशाद्धितजगत्कारणाविधुशब्दार्थैरत्यर्थःअज्ञातःसंधिमानीजीवोज्ञातःसन्नीश्वरगतिभाग्भवतीतिएतेनकतमइत्यस्यस्थानंभवतीतिश्रुतयोः

तनोनासीनासाभवतिवरणाभ्रूरयंहरेतयोःसंधिःकाणीतरस्मिंतरनदोघपरभाक्कायंयाकाणीसंधिर्भवतिभवतुक्तोश्चिरंविलोनर्हणोरस्मोरपिसत्तुतयासंधिरितरः ६

स्यःसंधिःसएषवोरितिश्रुतिरेवंव्याख्याता॥अस्यवुराणानासंतनालस्थस्यासिपुरुषकल्पस्यदेहेभ्रूनाधाराख्यिकाणीमध्येकतमइत्यस्यांशब्दब्रह्मात्मनोपस्परदर्शनात्परंदरा
विशब्दविषयोनात्रपपन्नः।श्रुतोभ्रूघ्राणस्थवयःसंधिःस्वरेवास्यस्थानमितिपूर्वमंत्रः।सएषयोरितिनिरुक्तःअक्षणमेरेवस्तोजगत्कारणंभवतीतिपूर्ववदेवतेयोलोकस्परस्यचसंधिरितिसंज्ञांकृत्वा
उष्टोपयतिलोकसंसारयुक्तःकेवलंतयोःसंधिःकाणीतयाचस्मर्यतेकणावपिंडःकरिवर्मनागाःकाशीपुरीत्यायातस्यजतोः।संज्ञाचसंज्ञास्वातिरोभवतिमूर्ध्वोसुपरिस्फोरतीतितयाम
हंशब्दिरवितोःसंधिःस्त्रस्मिन्सकृत्प्रसृतोप्यायामःस्फुटंवेतद्योतयोस्तिर्धर्महेयोयथावरात्मानात्मतत्त्वज्ञानातीतत्यर्थः।उपास्यश्चमिमानीजीवस्यचष्टिरूपस्यसमष्टिरूपस्यसंधिंतमप्याहल्लो
कस्यपस्त्यनतिलोकतेदृशप्रतिलोकोभ्रूघ्राणमध्यादधोभागःस्फुरुकांतः।परोरर्शनात्हृन्नतदुपरिभागःतयाश्चसंधोश्चमिथःकृतात्मंधिर्यदिजीवःतयाघोरसोर्ध्वोवाष्टथियोःसंधिर
तःसमष्टिजीवः।अक्तुवधिहृदोअतएवश्रुतंतरेधारेशमावेत्यादेवह्योऽसंपरिहृशतेएवंवभ्रूघ्राणयोरंतरालंयोगवलेनसविशेषमध्यभिमानोजायते।तमश्चरस्य

एवंगुणसंपन्नः सन्नात्मानमुपासीत । ब्रह्मरूपतश्चोपासनस्याधिदैवमथाध्यात्मं चोपासनाप्रकारान्पुरुषं प्रदानीं प्रपाठिकाक्रियापाठान्तरफलसंबन्धसामान्यं दर्शयति । उप॰ ॥ ॥ उक्तविधयाऽपरब्रह्मोपासनशक्तिहेतुकं दर्शयितुं उपासीनस्तेजस्वी भवति । तेजोवान्ब्रह्मवर्चसी भवति । ब्रह्मवर्चसं हि वै पुरुषस्य तेजः । तस्मात्तेजस्वी ब्रह्मवर्चसी भवति । तेजस्वी ब्रह्मवर्चसी भवतीत्यर्थः । तत्र ब्रह्मवर्चसं नाम ब्रह्मविद्यायां तत्साधनेषु च कर्मसु विहितेषु प्रकर्षेण प्रवृत्तिः । तच्च ब्रह्मवर्चसं

मणिमंत्रेऽपांक्तवरत्नं पतत्रुनो पलक्ष्यतेकिंतु ऋतंसत्यादृश्यांक्षतादृशं मंत्रमर्थतः पठति॥ ॥ वह्नुवाचानंतरुपसर्गेनरुपाध्यायेषुवः पोतंरघुमद्यवोंधरत्यारो पतुमनो स्वतईशमेत्रा
तहिरण्यकर्णीमणिर्यावरुपर्णस्निग्धो विश्वंवरिवसंतत्रेवाः अर्योगिरःसद्यआजगुषीगेत्वाश्वाकंतृप्तमयेधस्मेरस्तेतस्मारेवंमुऋषकोणार्योवृगम्यतेरतिशेषः हिरण्यंसमारहरण्णा
रकंब्रह्मकर्णेपतत्तियेननिमित्रभूतेनतद्धिरण्यकर्णी मणिरुकारात्मा आत्मतत्वंयावायांयेननिमित्रेनजीवः चाग्नो तितत्मणियोवंअर्णिउरकंतत्विश्वजनधसिद्धनोःस्माकंविश्वे
देवाः सर्वाणींद्रियाणिवरिवस्यंतत्तेवंतांतत्तेवांमाहात्म्यादेवअर्योरुद्रः गिरस्तइपरिष्टंतमकंब्रह्मयणवरूपंप्रसद्यः अकस्मात्मात्मधनंविनाकेवलंअर्यक्रपुपेवआजगुषीः स्वपांस्व
न्युतिर्हिर्वप्रवर्णः स्वयमागमनशीलाः गिरस्तथाउस्त्राउत्कर्षेणस्तवंतीत्यस्त्रागावरवरणवः सतसंकल्पत्वाद्याः सिद्धयः परमानंदस्त्रा सिश्च आस्तस्मात्कृतेःसद्यआजगुषीरित्य
स्त्राणामपिविशेषणः अर्योगिरउस्त्राश्चएतानिवाकंतत्तर्पयंतउभयेषुतविकल्पकल्पनिर्विकल्पकतमाधिकालेषुअस्मेअस्मानितिमेत्रपरानामपर्यः।श्लोकार्थएकक्रमः व

कत्रोयेनश्रोवंमतिरपिवकंवस्यमयतेजजंनस्तत्वौ घोभजतसएतस्यागतगती अकस्मा च्चषामाद्दि दिधमतिर्गोस्तर्पयतनः समाद्यारेवंवह्नुवनरुपसर्गेपितुमनोः ११

णवोयेनश्रोवंअयते।चाग्नो ति।अपिवमतिःस्याम्मणिरात्मतत्वंयामिर्निमित्रभूतामिःकुर्णेपतत्तिताआपो मणिकर्णीसंज्ञाःस्तीनंकंवस्यंकंवगतषाणंयेननेहत्वन्याअयते।एतेनहिरण्यक
र्णमणिरापरयोरर्थोरश्मितिः।तत्तजलंनोस्माकंस्त्रोघरंद्रियगणोभजतुसेवतां।एतेनअर्णादिपदार्थोदर्शितः।सएष सिद्धोयुरुःरुद्रः सायुरुगवीयुदत्रावकुषणवरूपाद्यासाद्दि दिधम
तिर्गोःस्तोषाधिनिरुपाधिब्रह्मविषयीणोज्ञानधेनुः अकस्माच्चषामाश्रतिपत्येकंसेवध्यते।सअर्योअकस्मात्मात्मतोनः अस्मात्तर्पयतित्याहि।उभयेषुतिद्यावष्टसमाध्योरिति
तिसविकल्पनिर्विकल्पकसमाधावस्थयोरित्यर्थः।एतेनयथाअहोरात्रपदयोः पूर्वापरवर्णलोपात्तहोरात्रइतिपदंकालवाचिसुप्तन्नं।एवंमणिरात्मतत्वंहिरण्यकर्णपरयोश्चरमयथ
मपरलोपेनमणिकर्णपदंजलवाचिसुप्तन्नंस्त्रीत्वंतल्लोकात्तदुभयंवाषितंतश्चजलेमणिकर्णीपदंपठ्यतेतिनिमित्रभूतेब्रह्मकलमंत्रब्राह्मणार्थश्चोक्तोदर्शितश्रुतिरुक्तेयं ११ ॥ ॥

अस्मिन्वर्थेमंत्रांतराण्यपिदर्शयति भद्राइवहवःभद्रेकर्णेभिःशृणुयामदेवाभद्रंपश्येमाक्षभिर्यजत्राः।स्थिरैरंगैस्तुष्टुवांसस्तनूभिर्व्यशेमदेवहितंयदायुरित्येवंरूपंएवंउक्तप्रकारेणविदुषा
द्याहितथाकाशिरुक्तियुतमवंकाशिशब्दसंपुरुकंमेवंउताइंउतशब्दार्थेउताभयेषुतद्रुक्तत्रुवेराइहविदेइंद्रोरक्षोहामवाइमविदेइंद्रोरक्षोअप्पारेयत्सुष्टुहुःमघवंकाशिरित्रस्तोत
तत्परतयाकार्णेपरतयाविदुष्टयाशेषंसमाप्तार्थः मेत्रार्थएकाभोयजत्रायजमानत्राणपराःदेवाःवयंतइष्टुरायोयुष्मावस्तुतवेतःकर्णेभिर्पदंश्रुणुयामतिसंबंधः अत्रमंक्रोचकपरभावात
भद्रंनिरुक्तिकल्याणरूपंवस्तुतथाकर्णोध्यांश्रोत्रंश्रोत्रादिशक्तिवद्विवक्षेनेकवस्तुनयोरभावात्तकर्णपदेनश्रुत्वाधिष्ठानंगालकृष्णयाश्रोत्रंवाग्रहीतंनशक्यतेाआपणिपत्रवत्रुत्वाक
र्णोभिरितिबहुत्वंयुक्तमितिचेत्तनरेत्यादिपत्राणमुक्तोवाक्यानामुपेयुषामाहुषणतांपरेनाचकाशकार्कशपरुणेोरधानात्तनोतरुणयः पारेवरुरेमत्रमितिवत्संवरिवहुत्वेपि जातिद्विवा
क्षि

वत्रोभद्राद्येवंविदुषमणिकर्णीपरतयातयोतारिंकाशिऋतियुतमवंतत्परतया ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

यद्यिप्रायेणद्विवचनारेरंवपक्षत्वाद्वाहुवचनमप्रमाणशब्देनैवकर्णशब्देनापिमणिकर्णीसंज्ञिताआपएवदृश्यंतेायद्वाकंब्रह्मात्राणशब्दोदर्गभूमोजलेचतेनब्रह्मसंविनीडर्गभूमिर्वातादृशं
आपावाकर्णशब्दवाच्याः काशिरेवास्तदर्गभूमितंतत्परतयाकाशेपावादेरेहोवाउपवृत्तरतिऋतिपात्रिद्धभूरजनाधिष्ठितत्वेनतयाब्रह्मसंविधिभिःस्थलेजलेवोनिमित्रभूतेब्रह्मसृष्ट
यामेत्यर्थः अरुशब्दःसर्वेद्रियोपलक्षणार्थःतेनभद्रंश्रुत्वासर्वेवांत्मेहिःकारणेभद्रमेवपश्येमतिसर्वस्मब्रह्मत्वादेकात्मभवभेवमेत्यर्थः।स्थिरैरंगैर्नाशिभिः अंगैः सर्वतनुतात्पर्यि
रत्यादिवाक्यैःस्वतंत्राततिसमंतुप्रथक्तिः अनंतशक्तिश्चविभोर्विभुत्वाः षडंगुरंगानिमहेश्वरस्यतिपुराणगणसिद्धैः स्तवरूपैःस्वरूपवरत्यागेनकैः उपलक्षणभूतैः देवहितंयदायुः तं
मामायुरुक्तमितिपात्रेतिश्रुतायुः शब्दंब्रह्मतद्धिमंतुप्रत्ययाणांहितंतमर्षापरेवानांहितमंत्राअत्रयेभागाताततत्रयशोमयविशेषणत्वाद्भुयामाःऐश्वर्यप्राप्तिर्ब्रह्मकर्मकैरुपलक्षणभूतैरहमेवत्यर्थः।

॥ ॥ ॥ ॥

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

MORIAN DA

कल्पविलेशयोः कृत्तिवासेविष्टुतांतःकारणायेयथाभूताःक्षेत्रमाहात्म्यतस्त्रिपिसंतिक्षेत्रफलान्विताइतिभावनाभूद्यानांपञ्चानांनामपिक्षेत्रमाहात्म्यमात्रात्क्षेत्रफलत्वमेवकस्यचा
त्रिभिरणमात्रारब्धोतिरर्शितं २ लेंगे अविमुक्तंमहाक्षेत्रमविमुक्तंपरागतिः।अविमुक्तेपरासिद्धिरविमुक्तंपरंपदं ३ नारदे ऊपुराणांतरेषांचाविमुक्तंमहोत्तरंपीठानामपिनत्वंक्षेत्राणांक्षेत्रलक्षणं ४ मार्कंडेये प्रागत्रावरुणधापालोदिव्यावाराणसीपुरी।तेषामत्युष्णभुक्तेतिशूलपाणेः परिग्रहः ५ आग्नेये वाराणसीपरंतीर्थंगोप्रेयंक्षेत्रमहेश्वरः।भुक्तिमुक्ति
प्रदंतस्यैपुनाष्टएवतांप्रति ६ हरिवंशे वाराणस्यांरोचयामासप्रथिव्यांऋतुनंदन वाराणसीमहातेजाःसिद्धिक्षेत्रंमहेश्वरः ७ मात्स्ये एकस्यैवभागोस्तिक्षेत्रस्यवरवर्णिनि।एके
नजन्मनादेविमोक्षोभवतिध्रुवं ८ पाद्मे अविमुक्तेविमुच्यंतेतारकज्ञानजन्मनातथा।सर्वत्रद्वाराणसीमुक्तौविद्यमक्तिस्तथाविधातथापिविद्यभक्तिस्तद्विदैस्तवि
ज्ञायतेकाशीतत्सर्वभूतानामपिसाधारणीमता ९ स्कांदे यत्रत्यरंतंतत्रमविमुक्तमितिश्रुतिः।एकेनजन्मनादेविवाराणसींतरात्प्यते १० वाशिष्ठेलिंगे वाराणस्युत्तरस्यु
त्यानरेवविमुक्तिरा ११ वामने अग्नीवरुणयोर्मध्येतत्क्षेत्रंयोगशायिनः।त्रैलोक्यपवरंतीर्थंसर्वत्राणिविमोक्षकं १२ बृहन्नारदीयेतीर्थानामुत्तमंतीर्थंक्षेत्राणांक्षेत्रमुत्तमं।तथा
वाराणसीतिविख्यातेसर्वरेवनिषेवितं।काशीविश्वेश्वरंलिंगंज्योतिर्लिंगंतदुच्यते।तद्दृष्ट्वापरमंज्योतिरात्मोतिमवतुज्योत्तमः १३ शैवेवाराणसीक्षेत्रपालस्थितिरित्यादि १४ शैवे वाराणसीति
ज्ञानत्रयस्यभूतेत्वपकथ्यत्रस्थितास्ततः।भूतःपरमाक्रांतिर्मुक्तिवाराणसीनरहितानहिसप्तस्योत्र १५ पाराशरे अत्रैवोक्तंमयाप्राप्येत्वपकथ्यत्रानेस्मतो।विद्रूपंतत्पाकृतंमत्रः पुरा
स्वयंभातंनिराधारंस्वात्मिवत्यगामना १६ स्वतंत्रंहितायां। श्रीमद्वाराणसीक्षेत्रंतथाउत्तरतोनदी।नित्यंमयाप्रिया यस्मात्क्रमाणस्त्यजंतोपाणेःकृपावत्यातारकंब्रह्मनिर्वाणे
दास्यामित्रेयसेहेतस्मात्स्वंमहाविद्योवाराणत्यागेविमुक्तिरः १७ ब्रह्मपुराणे अविमुक्तेप्रियेयस्मत्यक्त्वात्यक्तामिषक्रियः।कांक्षपापाणभूतस्तुजाह्नवीजलमध्यगः।स्व रम
अविमुक्तोमुखस्तस्मत्कर्णेमूलगतोहरः।मरणेतारकंब्रूतेनान्यथाकस्यजंतवित १८ आदित्यपुराणे तीर्थानामुत्तमंतीर्थंक्षेत्राणांक्षेत्रमुत्तमं।वाराणसीतिविख्यातापिया २